

Giresun İli Su Ürünleri Dernek ve Kooperatiflerinin İncelenmesi

Naciye ERDOĞAN SAĞLAM¹, Serap ÇALIK¹

¹Ordu Üniversitesi, Fatsa Deniz Bilimleri Fakültesi, Balıkçılık Teknolojisi Mühendisliği, Fatsa/Ordu,

TÜRKİYE

Sorumlu Yazar: nes-34@hotmail.com

Geliş Tarihi: 22.07.2016

Kabul Tarihi: 14.11.2016

Özet

Bu çalışmada Giresun İl'inde bulunan su ürünleri kooperatiflerinin balıkçılık kapasiteleri ve üye sayıları, balıkçı barınakları, çekek yerleri, barınma yerleri ve balıkçılık idari binaları incelenmiştir. Araştırma Ocak 2016-Haziran 2016 tarihleri arasında 15 adet su ürünleri kooperatifi ve 1 adet dernekte yürütülmüştür. İncelenen kooperatiflerde toplam 742 üye belirlenmiştir. En fazla üyesi bulunan kooperatif "Görelle İlçe Merkezi Su Ürünleri Kooperatifi" dir. Kooperatiflerin tamamında satış yeri olmamakla birlikte sadece "S.S. Piraziz İlçe Merkezi Su Ürünleri Kooperatifler Birliği" nde soğuk hava deposu bulunduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Giresun, Su ürünleri kooperatifleri, üye sayısı, balıkçı barınağı, barınma yeri.

Investigation of Giresun Provincial Fisheries Association and Cooperative

Abstract

In this study fishing capacity and number of members of fishery co-operatives, fishing port, harbor launch and port office were investigated in Giresun. The research was carried out between January 2016 and June 2016 in 15 fishery co-operatives and 1 fishery societies. In total 742 members were recorded in sample co-operatives. Görelle Fisheries Cooperative is the one which has the most co-operative members. There is no fisheries market in all co-operatives. In addition it was found that only "Piraziz Fisheries Coperative" has cold storage.

Key words: Giresun, Fishery co-operatives, number of member, fishing port, port office.

Giriş

Türkiye’de ilk kooperatifçilik hareketi, Osmanlı İmparatorluğu zamanında, 1863 yılında Mithat Paşa tarafından ve zirai kredi alanında başlatılmıştır. Mithat Paşa ile atılan ilk adımın, II. Meşrutiyet yıllarında ve Cumhuriyet döneminde hem düşünsel hem de eylemsel açıdan geliştiği bildirilmektedir (Kocabaş, 2003). Bununla birlikte, Cumhuriyet yıllarında, kooperatif harekete devlet desteği de verilmiştir. Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk’ün, bugünkü kooperatifçiliğin öncülüğünü yaptığı, 1925 yılında Ankara’da bir tüketim kooperatifinin, 1936’da ise İçel’in Tekir köyünde, bir tarım kredi kooperatifinin kurucusu ve 1 numaralı üyesi olduğu bildirilmektedir (Mülayim, 2000).

Bazı kaynaklar, 1949 yılında kurulan “İstanbul Balık Müstahsilleri Derneği” nin ilk su ürünleri kooperatifi olduğunu iddia ederken, bu alandaki ilk kooperatifin, 11.02.1943 yılında İstanbul’da kurulan “Balık Avcıları İstihsal, Kredi, İşletme ve Satış Kooperatifi” olduğu bildirilmektedir (Hazar, 1990).

Ülkemizde geleneksel nedenler yanında işsizlik ya da coğrafik nedenlerle de kıyı alanında yaşayan insanların bir bölümü balıkçılığı meslek olarak seçmelerine rağmen balıkçılığa bağlı olarak kooperatifçilik hareketi beklenen ivmeyi gösterememiştir. Günümüzde de var olan birçok su ürünleri kooperatifi de kuruluş amaçlarını gerçekleştirmekten uzak bir yapı sergilemektedir (Ünal ve Yercan, 2006).

Balıkçılığın en yaygın olduğu Karadeniz Bölgesi deniz ürünleri avcılığı üretiminin % 80,6’ sını gerçekleştirmekte olup %60,8’ i Doğu Karadeniz’ den sağlanmaktadır (TÜİK, 2015). Doğu Karadeniz Bölgesi’nin balıkçılık merkezlerinden Giresun İl’ inde faaliyet gösteren su ürünleri kooperatif ve derneklerinin durumu hakkında yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu amaçla Giresun İl’ inde bulunan 15 adet su ürünleri kooperatifi ile 1 adet balıkçı derneği incelenmiş ve kooperatiflerin genel yapıları, üye sayıları, balıkçı barınakları, çekek yerleri, barınma yerleri ve balıkçılık idari binaları irdelenmiştir.

Materyal ve Metodlar

Bu çalışma Ocak 2016-Haziran 2016 tarihleri arasında Giresun İl’ inde yer alan dernek ve kooperatif merkezlerinde anket yapılmak suretiyle yürütülmüştür. İl genelinde toplam 15 adet kooperatif ve 1 adet dernek faaliyet göstermekte olup tamamı

incelenmiştir (Şekil 1). Bu amaçla her kooperatif ve dernek için bir yetkili ile yüz yüze görüşme ve anket çalışması yapılmıştır. Anket içeriğinde, araştırılan dernek ve kooperatiflerin, üye sayısı, tekne sayısı, balık satış yeri, soğuk hava deposuna ilişkin bilgiler elde edilmiştir.

Şekil 1. Giresun İli'nde örneklenen balıkçı kooperatif ve dernekleri

Bulgular

Araştırma bölgesinde incelenen kooperatiflerin içerisinde en eskisi 1955 yılında kurulan “Giresun Su Ürünleri Kooperatifi” dir. Üye sayısı en fazla (133 üye) olan kooperatif ise “Görele İlçe Merkezi Su Ürünleri Kooperatifi” dir (Tablo 1). Kooperatiflere üye olabilmek için tekne sahibi olma şartı vardır. Ancak bazı tekne sahibi ortaklar ticari avcılık yapmayıp sadece amatör balıkçılık faaliyetlerinde bulunmaktadır.

Tablo 1. Giresun İli' nde incelenen su ürünleri kooperatif ve derneklerinin üye sayısı

Kooperatif/Derneği Adı	Kuruluş Yılı	Çalışma Konusu	Ortak Sayısı
Bulancak Su Ürünleri Koop.	1985	Balık İstihali	31
Derele, Alancık, Uzundere Su Ürünleri Koop.	2001	Havuz Balıkçılığı	16
Espiye İlçe Merkezi	2013	Balık İstihali	9
Gülburnu Köyü Su Ürünleri Koop.	2010	Balık İstihali	65
Eynesil İlçe Merkezi Su Ürünleri Koop.	2001	Balık İstihali	61
Görelle İlçe Merkezi Su Ürünleri Koop.	2005	Balık İstihali	133
Çavuşlu Beldesi Su Ürünleri Koop.	2010	Balık İstihali	29
Keşap İlçe Merkezi	2012	Balık İstihali	7
Giresun Merkez Su Ürünleri Koop.	1955	Balık İstihali	86
Aksu Mahallesi Su Ürünleri Koop.	2014	Balık İstihali	29
Piraziz İlçe Merkezi Su Ürünleri Koop.	2006	Balık İstihali	59
Üçkayalar Su Ürünleri Koop.	2015	Balık İstihali	121
Kılıçkaya Baraj Gölü Su Ürünleri Koop.	2005	Balık İstihali	26
Tirebolu İlçe Merkezi Su Ürünleri Koop.	1995	Balık İstihali	63
Yalıköy Köyü	2015	Balık İstihali	7
Üçkayalar Derneği*	-	-	-

*Su ürünleri konusunda Üçkayalar Derneği çatısı altında örgütlenen üyeler 2015 yılında aynı ad ve üyelerle Üçkayalar Su Ürünleri Kooperatifini kurmuşlar ve henüz Derneği feshetmemişlerdir.

Giresun İl'inde henüz bir su ürünleri üst birliği mevcut değildir. Ancak Giresun Merkez Su Ürünleri Kooperatifi, Tirebolu İlçe Merkezi Su Ürünleri Kooperatifi, Eynesil İlçe Merkezi Su Ürünleri Kooperatifi, Görelle İlçe Merkezi Su Ürünleri Kooperatifi ve Piraziz İlçe Merkezi Su Ürünleri Kooperatifi, Trabzon İl'inde faaliyet gösteren bölge birliğine üye olmuşlardır. İncelenen kooperatiflerin tümünde balık satış yerinin mevcut olmadığı sadece S.S. Piraziz İlçe Merkezi Su Ürünleri Kooperatifler Birliği'nde soğuk hava deposu bulunduğu görülmüştür.

Kooperatiflerde balık mezatı yapılmamakta olup, sabah erken saatlerde (05:00 civarı) avlanan balıklar limanda perakende satış yapan manavlara verilmektedir. Bunun yanı sıra Samsun başta olmak üzere diğer illerden balık almak için gelen alıcılara da satış yapılmaktadır. Kooperatif ve balıkçıların doğrudan satışı yoktur. Ancak Giresun İl'inde Belediye tarafından inşa edilerek balık satıcılarına tahsis edilmiş bir balık pazarı da mevcuttur. Hamsi sezonunda Türkiye' nin her yerine balık gönderimi yapılmakla birlikte genel olarak Ankara ve İstanbul' a balık gönderilmektedir.

Giresun İl'inde Görele Balıkçılık İdari Binası ve Giresun Limanı Motorcu Balıkçılık İdari Binası olmak üzere 2 adet idari bina mevcuttur.

Tablo 2'de Giresun İl'inde yer alan kooperatif merkezlerinin kullandıkları balıkçı barınakları, çekek yerleri ve barınma yerlerinin genel özellikleri verilmiştir. Örneklenen kooperatiflerin toplam üye sayısı 742 iken, kooperatiflerin kullandıkları kıyı yapılarından faydalanan toplam tekne sayısı 763' tür.

Sonuçlar ve Tartışma

Ocak 2016-Haziran 2016 tarihleri arasında gerçekleştirilen bu çalışmada Giresun İl'inde yer alan kooperatif ve balıkçılarla yapılan anket çalışmaları verilmiştir (Şekil 1, Tablo 1). İl genelinde toplam 15 adet kooperatif ve 1 adet dernek olup, incelenen kooperatiflerin üye sayısı, tekne sayısı, balık satış yeri, soğuk hava deposu gibi bilgileri elde edilmiştir.

Balıkçılar genellikle balıkçı kooperatifleri başlığı altında organize olsalar da kooperatiflerin iyi yönetilememeleri, kuruluş amaçlarından şaşmaları, haksız rekabet, destekleme ve teşviklerin yetersizliği, kooperatifçilik eğitimi ve dayanışma eksikliği, yanlış yönetim ve kooperatiflerin kuruluş aşamasında yanlış planlamalar nedeniyle 1940' lı yıllardan beri arzu edilen etkinliğe ulaşamamıştır (Ünal ve Yercan, 2006).

İncelenen kooperatiflerin de üye sayısı bakımından yeterli çoğunluğa ulaşamadığı, sadece 3 tanesinin bir üst birliğe üye olduğu, yetersiz sermayeye sahip, üyelerin çoğu tarafından aidatları ödenmeyen, teknolojik altyapı ve pazarlama faaliyetlerinin düzene girmediği tespit edilmiştir. Foça'da yapılan çalışmada kooperatiflere katılımın yetersiz olduğu, balıkçılık dışında meslek sahiplerinin de üyeler arasında olduğu, balıkçıların kooperatif için herhangi bir fedakarlıkta bulunmadan sürekli beklenti içinde oldukları ifade edilmiştir (Ünal, 2001).

Türkiye genelinde bulunan toplam 43 adet Balıkçılık İdare Binası (Anonim, 2016)' ndan, birisi il merkezi diğeri Görele' de olmak üzere ikisi Giresun' da yer almaktadır. Birlikte hareket edilerek kooperatiflerden yarar sağlanabileceği, aracılardan kaldırılarak toplu pazarlık gücü elde edilmesi gerektiği, kooperatifler tarafından kurulacak soğuk hava depolarının piyasada fiyat istikrarı sağlayabileceği belirtilmiştir (Demirci, 1986). Ancak incelenen kooperatiflerin balıkları pazarlayamadıkları, çoğunun soğuk hava deposuna sahip olmadığı ve komisyoncularla çalışmak zorunda olduğu görülmüştür.

Araştırmada incelenen kooperatiflerin hemen hepsi aidat ve kira gelirlerinin yetersiz olduğunu, gelir kaynağı sağlayamadıkları için ekonomik sıkıntı yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Kooperatiflerin gelirlerini arttırabilmesi için belediyeye ait balık hallerinden, kooperatif tarafından verilecek muafiyet belgelerinden alınacak ücretlerden, kayık çekek yerlerinden, ihraç edilen balık gelirlerinden vb. belli oranda pay alınmasının sağlanması gerektiği önerilmiştir (DPT, 2001).

Balıkçı kooperatiflerinin Karadeniz balıkçılık sektöründe oynayabileceği rol üzerine yapılan çalışmada eğitim eksikliği, kültür, aile şirketlerindeki fazlalık, çıkar çatışmaları gibi nedenlerle Türkiye' de balıkçı kooperatiflerinin beklentilere cevap veremediği ifade edilmiştir (Knudsen, 1998). Sonuç olarak, incelenen kooperatiflerin etkin bir şekilde örgütlenme sıkıntısı yaşadığı, büyük balıkçılıkla bir çatışma halinde oldukları, düzenli kayıt, istatistik tutulmadığı, yeterli koruma, kontrol ve gözetimin yapılmadığı görülmüştür.

Maalesef ülkemizdeki balıkçılık kooperatifleri arzu edilen etkinlikte organize olamamıştır. Sürdürülebilir balıkçılık için balıkçıların daha etkin bir şekilde örgütlenmesi ve balıkçılık yönetiminde daha aktif bir şekilde rol almalarını sağlayacak kooperatifleşmenin gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Tablo 2. Giresun İli'nde örneklenen balıkçı barınakları, çekek yerleri ve barınma yeri özellikleri

Adı	İlçesi	İnşa Tarihi	İl Merkezine Olan Uzaklığı (km)	Ana Mendirek Boyu (m)	Tali Mendirek Boyu (m) Bulundurduğu Üst Yapı Tesisleri	Elektrik	Su	Devredilen Kuruluş	Yararlanan Balıkçı Gemisi Sayısı
Tirebolu Balıkçı Barınağı	Tirebolu	1895	41	1200	100	var	var		75
Aralık Köyü Çekek Yeri	Eynesil	1974	72	125		yok	yok		11
Özlüköy Çekek Yeri	Tirebolu	1991	47	50		yok	yok		15
Yalıköy Çekek Yeri	Tirebolu	1991	51	110		yok	yok		9
İsmailbeyli Çekek Yeri	Görele	1991	55	140		yok	yok		5
Keşap Çekek Yeri	Keşap	1991	11	230		yok	yok		41
Piraziz Barınma Yeri	Piraziz	1985	22	390	150	yok	yok	S.S. Piraziz Su Ürünleri Koop.	45
Tepeköy Çekek Yeri	Keşap	1970	12	65		var	var		20
Görele Barınma Yeri	Görele	1975	59	530		yok	yok	Belediye Başkanlığı	78
Çavuşlu Çekek Yeri	Görele	1986	63	230	63	yok	yok		18
Gülburnu Çekek Yeri	Espiye	1988	23	179		yok	yok	S.S. Gülburnu Su Ürünleri Koop.	42
Boztepe Çekek Yeri	Eynesil	1973	76	225		yok	yok	S.S. Boztepe Su Ürünleri Koop	42
Küçükklü Çekek Yeri	Bulancak	1985	7	120		yok	yok		25
İnceviz Çekek Yeri	Bulancak	2000	14	160		yok	yok		20
Espiye Çekek Yeri	Espiye	1986-2002	24	110		yok	yok		11
Talıpli Çekek Yeri	Bulancak	1988	13	160		yok	yok	Bulancak Belediye Başkanlığı	25
Yalıköy Çekek Yeri	Bulancak	1974	6			yok	yok		15
Gülburnu-Camiönü Çekek yeri	Espiye		23			yok	yok		20
Pazarsuyu Balıkçı Barınağı	Bulancak	1954	18	740	350	yok	yok	S.S. Güzelyalı Su Ürünleri Koop.	61
Gemiler Çekeği Çekek Yeri	Merkez	1974	Merkez	50	40	var	var	S.S. Üçkayalar Su Ürünleri Koop	30
Giresun Limanı Balıkçı Barınağı	Merkez	1953	Merkez	1080	324	var	var		95
Giresun Merkez Balıkçı Barınağı	Merkez	2000	Merkez	372	324	yok	yok	S.S. Giresun Su Ürünleri Koop	30

Kaynaklar

- Anonim 2016. www.tarim.gov.tr
- Demirci, R. 1986. Su Ürünleri Kooperatiflerinin Mevcut Durumu ve Sorunları. Su Ürünleri Sektörünün Bugünkü Durumu ve Sorunları Sempozyumu. 13-14 Ekim, İzmir, 272 s.
- DPT, 2001. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Su ürünleri ve Su Ürünleri Sanayi Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 142 s.
- Hazar N, (1990). Kooperatifçilik Tarihi, Türk Kooperatifçilik Eğitim Vakfı Yayınları No: 3, Baskı 3, Ankara.
- Knudsen, S. 1998. What role can fishermen's co-operatives play in the Turkish fishery sector? *Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi*, 15 (3-4): 315-329.
- Kocabaş, Ö.Y. 2003. Türkiye'de kooperatifçilik düşüncesinin gelişimi. *Turkish Journal of Agricultural Economics*. 8: 15-24.
- Mülayim, Z.G. 2000. *Turkish cooperative movement towards 21. century: why classical problems were not able to remove? How could be removed?*, ESKOMB, Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği yayın organı. Ocak/Şubat 2000. 224: 21-28.
- TÜİK, 2015. Türkiye İstatistik Kurumu. Su Ürünleri İstatistikleri 2015.
- Ünal, V. 2001. Foça balıkçılığının sosyo-ekonomik analizi ve sürdürülebilirlik açısından değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 239 pp, İzmir.
- Ünal, V. ve Yercan, M. 2006. Türkiye'de Su Ürünleri Kooperatifleri ve Balıkçılar İçin Önemi. *E.Ü. Su Ürünleri Dergisi*. 23 (1-2): 221-227.